

того вжитку (10,6%). Найбільше зростання обсягів інвестицій спостерігалось у сільському господарстві та мисливстві – 142,3% до показника 2008 року.

Лідерами в залученні інвестицій є м. Київ (46,6 млрд грн), Донецька (22,1 млрд грн) та Дніпропетровська (18,1 млрд грн) області. Позитивні темпи зростання залучення інвестицій в основний капітал мали місце у 12 регіонах країни. З них високі темпи зростання інвестування досягнуті в Херсонській (132,8%), Чернівецькій (125,5%), Житомирська (119,8%) та Хмельницькій (119,4%) областях країни.

Аутсайдерами в залученні інвестицій є Тернопільська та Сумська області, обсяги інвестування в яких становлять лише 2,8 та 3 млрд грн.

Аналіз макроекономічних показників розвитку країни загалом та Тернопільської області зокрема засвідчує суттєвий вплив фінансової кризи на інвестиційні процеси. Найсуттєвішими чинниками уповільнення інвестиційних процесів у 2009 році були: фактичне припинення кредитування банківськими установами через відтік депозитів і кризи ліквідності, скорочення внутрішнього і зовнішнього платоспроможного попиту, очікування населенням спаду на ринку нерухомості.

Хомин І. П.

к. е. н., старший викладач кафедри фінансів

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ КАПІТАЛУ: ТЕОРЕТИЧНІ БАЗИСИ ТА ПРАГМАТИКА СУЧАСНОСТІ

Капітал у процесі відтворення проходить стадії економічного кругообороту, а саме виробництва, розподілу, обміну і споживання, поперемінно приймаючи грошову, виробничу і товарну форми у відповідності з класичною формулою відтворення $G - T - B - T' - G'$, де кожна грошова одиниця, інвестована в певні активи для отримання доходу, має принести грошовий потік [1, с. 71]. В цілому класичною політекономією ґрунтовно досліджено схеми відтворення.

Зокрема, просте відтворення означає покриття із вартості сукупного суспільного продукту спожитих засобів виробництва (с), тобто відновлення виробництва в незмінних масштабах щодо кількості і якості виготовленого продукту. Чинники виробництва при цьому залишаються незмінними в кожному наступному циклі виробництва, оскільки весь додат-

ковий продукт цілком використовується на особисте споживання [2, с. 265]. Отож у кожному наступному циклі відтворення відбувається відновлення виготовленого продукту у незмінних масштабах і з однаковою якістю при незмінному рівні розвитку продуктивних сил. При простому відтворенні фонд нагромадження не утворюється, оскільки $(v + m) I = c II$, а $(v + m) I + (v + m) II = (c + v + m) II$. Простіше кажучи частина вартості, яка заміщує затрати на оплату праці (v) і додатковий продукт (m) першого підрозділу, обмінюються на засоби виробництва (c) другого підрозділу, а вся величина новоствореного продукту – національного доходу ($v + m$) рівна валовому продукту ($c + v + m$) другого підрозділу і, таким чином, виникає рівновага всієї системи в її вартісній і речовій формах при замкнутому круговому обороті [1, с. 16].

При розширеному ж відтворенні у кожному наступному циклі здійснюється кількісне та якісне зростання виготовленого продукту за умов більш високого рівня розвитку продуктивних сил. Адже розширене відтворення – це відновлення виробництва в кожному наступному циклі у зрослому масштабі щодо кількості і якості виготовленого продукту. Отже для розширеного відтворення в кожному наступному циклі потрібні додаткові або більш якісні ресурси – чинники виробництва. Причому кількісна і якісна зміни чинників виробництва досягаються також за рахунок раціоналізації їхнього використання, розвитку науково-технічного прогресу [4, с. 50], тому його джерелом є новостворена вартість. Весь додатковий продукт (m) ділиться на дві частини: m_c – суспільний фонд споживання та m_n – фонд нагромадження на приріст необхідних виробничих компонентів (Δc і Δv) [1, с. 19], де фонд споживання здійснює фінансове забезпечення простого відтворення, а фонд нагромадження – розширеного.

Виходячи з цих теоретичних базисів економічного відтворення, можна розглядати конкретну ситуацію в тій чи іншій країні. Стосовно України статистичні дані засвідчують наступне (табл. 1).

Зокрема, можна констатувати, що тут відбувається розширене відтворення капіталу, але недостатньо інтенсивне, позаяк пропорції фонду споживання до фонду нагромадження у зазначеному періоді мають чітку тенденцію щодо зростання першого стосовно другого: 2,75:1 – у 2007 році; 2,87:1 – у 2008 році; 4,94:1 – у 2009 році. Іншими словами у 2007 році на 1 грн капіталу, який при розподілі суспільного продукту спрямовувався на розширене відтворення припадало 2,75 грн доходу, викорис-

таного на споживання. У 2008-2009 роках частка фонду споживання далі зростала і досягла 4,94 грн у розрахунку на 1 грн фонду нагромадження.

Відтак актуальність пошуку раціональних співвідношень фонду споживання і фонду нагромадження для України зростає, зважаючи на те, забезпечення оптимальних пропорцій між цими двома крупними підрозділами, зумовлює прискорення темпів відтворення, а це є однією із головних задач фінансової політики.

Таблиця 1

Розподіл суспільного продукту у 2002–2009 рр.

(млн грн)

Статті розподілу	2002	2007	2008	2009
I. Фонд споживання	170325	558581	758902	774075
Кінцеві споживчі витрати (КСВ) домашніх господарств	124560	423174	582482	590196
КСВ некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	4226	6445	7257	8502
КСВ сектору загального державного управління, в тому числі:	41539	128962	169163	175377
– індивідуальні споживчі витрати	24803	79914	105879	113981
– колективні споживчі витрати	16736	49048	63284	61396
II. Фонд нагромадження	45594	203318	264883	156480
Валове нагромадження основного капіталу	43289	198348	250158	164522
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	2209	4685	14379	-8491
Придбання за виключенням вартості цінностей	96	285	346	449

Водночас у контексті фінансового забезпечення відтворення капіталу варто нагадати, що в теорії визначені його екстенсивний і інтенсивний типи. Екстенсивне відтворення здійснюється через залучення до процесу виробництва додаткових працівників, природних ресурсів, основних та оборотних фондів за незмінної технічної основи. Інтенсивний тип відтворення відбувається через застосування прогресивних технологій, підвищення якості робочої сили, впровадження передових форм і методів організації виробництва тощо. При цьому знижується фондо-, матеріало- та енергомісткість продукції. Причому відтворення основних фондів – це постійне повторення та безперервне відновлення засобів праці в натуральному і вартісному вираженні, процес впровадження прогресивної і принципово нової техніки, а також комплексної модернізації, що до-

зволяє усунути, перш за все, моральний знос основних засобів по всьому технологічному ланцюгу і, таким чином, досягається оновлення основного капіталу на вищому техніко-технологічному рівні [3, с. 133].

Інтенсивне відтворення відбувається за двома формами: фондоємкою, коли ріст продуктивності праці досягається на базі збільшення затрат речових виробничих фондів на одиницю продукції і фондозберігаючою, при якій підвищення продуктивності праці супроводжується економією речових виробничих фондів на одиницю продукції.

Так-от, реалії в Україні такі, що доводиться говорити про переплетення цих двох типів, оскільки поряд із скороченням затрат живої праці на виробництво валового внутрішнього продукту (у 2002 році кількість зайнятих у матеріальному виробництві становила у розрахунку на 1 млн грн ВВП 89 осіб, а у 2009 році – 22 особи), зниження матеріалоємності виробленої продукції не помічається тому, що відтворення основного капіталу надто повільне, а подекуди взагалі не відбувається: приміром, у 2009 році інвестиції в основний капітал скоротились проти попереднього року на 35%.

Загалом темпи приросту суспільного капіталу, удосконалення його структури, а також загальна швидкість відтворювальних оборотів визначається окрім об'єктивних умов та довготривалої стратегії впливом комплексу регулюючих їх факторів. Саме врахування останніх має бути важливішим методологічним принципом фінансового забезпечення відтворення капіталу в Україні, інакше досягти перелому ситуації в сторону здійснення відтворення на інтенсивній, а не екстенсивній основі не вдасться.

Список використаних джерел:

1. Лукинов И.И. Воспроизводство и цены. – М.: Экономика, 1987. – 362 с.
2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / Відп. ред. Г.Н. Климко. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 615 с.
3. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні і практичні аспекти) / Відп. редактор акад. УААН В.М. Трегобчук. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2003. – 259 с.
4. Мочерний С.В. Економічна теорія: Посібник. – К.: ВЦ «Академія», 2003. – 656 с.